

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A kiskorú és a nagykorú gyermek tartásának szabályai az új Ptk. szerint

Szerző:

dr. Tóth Krisztina Nóra

2014. március 15. napján lép hatályba Magyarország új Polgári törvénykönyve, a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban új Ptk.). A törvény számos jelentős változást hoz és újdonságnak számít abból a szempontból is, hogy magában foglalja és egyúttal külön könyvben szabályozza a családi jogot, vagy legalábbis annak egy jelentős szegmensét.

Az új Ptk. Negyedik könyve a Családjog (a továbbiakban Csjk.) címet viseli. A Negyedik Könyv XIII. Címe pedig a rokontartás szabályait tartalmazza. Előbb következnek a rokontartás közös szabályai (XX.fejezet), majd a kiskorú (XXI. fejezet), illetve a továbbtanuló nagykorú gyermek tartására irányadó rendelkezések (XXII. fejezet).

A kiskorú gyermek tartásának szabályai az új Ptk-ban

Az új Ptk. 4:213. § -a kimondja, hogy a szülőknek a kiskorú gyermekükkel szemben fennálló tartási kötelezettségére a rokontartás közös szabályait az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

Ennek során pedig a gyermek tartásra való rászorultságát, a gyermek mindenek felett álló érdekével összhangban, vélelmezni kell.

Az új Ptk. a mai életviszonyokkal összhangban, figyelemmel arra, hogy sok gyermek a 18. életéve betöltésének az időpontjában még középiskolai tanulmányokat folytat, azt a szabályozási módszert alkalmazza, hogy a rászorultság vélelme a gyermek nagykorúságának az elérését követően is - legfeljebb a huszadik életévéig - fennáll, amennyiben a gyermek középfokú iskolai tanulmányokat folytat.

Ezzel az új Ptk. törvényi szintre emeli a Kúria (Legfelsőbb Bíróság) XXIX. számú Polgári Elvi Döntésében is hivatkozott általános bírói gyakorlatot, miszerint a középiskolai tanulmányok végzésének idejére a tartásra való jogosultságot és kötelezettséget változatlanul fennállónak tekinti az esetben is, ha a kiskorúság idején megkezdett középiskolai tanulmányok befejezése valamilyen okból a gyermek nagykorúságának elérése utáni időre is átnyúlik.

A Csjt. a 69/A. § -ban zsinórmértékként tartalmazza azt a szabályt, miszerint a szülő a saját

szükséges tartásának rovására is köteles megosztani kiskorú gyermekével azt, ami közös eltartásukra rendelkezésre áll. Az új Ptk. megfogalmazása szerint a kiskorú gyermek tartására a szülő a saját szükséges tartásának korlátozásával is köteles. [4:215. § (1) bekezdés]

Az, hogy ez az új megfogalmazás (saját szükséges tartásának *rovására* - saját *szükséges tartásának korlátozásával*) és mögötte húzódó azon jogalkotói szándék, hogy a tartásdíj megfizetése ne eredményezze adott esetben a szülő létfenntartásának a teljes ellehetetlenülését, hoz-e tényleges tartalmi változást, a jogalkalmazás során fog kiderülni. Az eddigi bírói gyakorlat a gyermektartásdíj iránti perek során - a törvényi előírásnak megfelelően - mindig nagy nyomatékkel vette figyelembe a kiskorú gyermek mindenek felett álló érdekét. Ugyanakkor a Kúria (a BH1996.591. számú eseti döntésében) rámutatott arra is, hogy a szülőknek a saját szükséges tartása terhére megállapítható gyermektartásdíj-fizetési kötelezettsége nem korlátlan, az nem vezethet a megélhetésük ellehetetlenüléséhez.

Az új megfogalmazás így mindenesetre összhangba került a Családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény 10. § -val, amely ugyancsak tartalmazza, hogy a szülő külön törvényben meghatározott módon és kivételekkel - kiskorú gyermek esetén a saját szükséges tartásának korlátozásával is - köteles a gyermek tartására.

A Csjk. 4:215. § (1) bekezdése - a Csjt. 69/A. § (1) bekezdés 2. fordulatával azonosan - azt is rögzíti, hogy ez a szabály nem irányadó, ha a gyermek tartása vagyonának jövedelméből kitelik, vagy a gyermeknek tartásra kötelezhető más egyenesági rokona van. A Csjk. 4:215. § (2) bekezdése lehetővé teszi immár azt is, hogy ha a gyermek tartása az (1) bekezdés alapján nem biztosítható, akkor a szülők a gyámhatóság engedélyével a tartás költségeinek fedezésére a gyermek vagyonának az állagát is - meghatározott részletekben - igénybe vegyék.

A gyermektartás módja az új szabályozás szerint is a természetben történő tartás és a pénzbeli teljesítés marad, továbbra is azzal, hogy a szülő akkor is kötelezhető gyermektartásdíj fizetésére, ha a gyermek az ő háztartásában él ugyan, de a tartásáról nem gondoskodik.

A Csjt. 69/B. § alapján a gyermektartásdíjról a szülők megegyezésének hiányában a bíróság dönt. A Csjk. külön címszó alatt tartalmazza a szülők megegyezését a gyermektartásdíjról és a gyermektartásdíj bíróság általi meghatározását akként, hogy ezentúl is a gyermektartásdíj mértéke és megfizetésének módja tekintetében elsősorban a szülők megállapodása irányadó. [Csjk. 4:217. § (1) bekezdése]

A Csjk. 4:217. § (2) bekezdése új elemként tartalmazza azt a lehetőséget, hogy a szülők megállapodhatnak abban is, hogy a gyermekétől különélő szülő a tartási kötelezettségének megfelelő vagyontárgy vagy pénzösszeg egyszeri juttatásával tesz eleget.

A megállapodás akkor érvényes, ha abban meghatározzák azt az időszakot, amelynek tartamára a juttatás a tartást fedezi, és azt a gyámhatóság vagy perbeli egyezség esetén a bíróság jóváhagyja.

Vagyis ezentúl megengedett lesz a gyermektartásdíj mintegy egyszeri aktussal (pl. vagyontárgy juttatása a gyermeket nevelő szülő részére) történő "kiváltása". A szabályozás furcsa annyiban, hogy a tartásdíj éppen a jellegéből adódóan a folyamatos, havi rendszerességgel történő teljesítést feltételezi és aggályos is lehet, hiszen a tartásdíjjal ellentétben a törvény által engedélyezett juttatás kérdéses, hogy kit is gazdagít. Ugyanakkor lehet, hogy éppen ez a szabály segítheti elő a méltányos megoldást egyes esetekben, pl. a felek és a gyermek érdekét is az szolgálja, ha a különélő szülő a lakásról lemond a gyermeket nevelő szülő javára annak fejében, hogy ne kelljen havi rendszerességgel tartásdíjat fizetnie.

A későbbi esetleges viták elkerülése végett írja elő a jogszabály, hogy az ezzel kapcsolatos megállapodás csak akkor érvényes, ha abban meghatározzák azt az időszakot, amelynek tartamára a juttatás a tartást fedezi, és azt a gyámhatóság vagy perbeli egyezség esetén a bíróság jóváhagyja. A fenti megállapodás ellenére a bíróság akkor ítélt meg tartásdíjat, ha az a körülmények előre nem látható, lényeges változása miatt a gyermek érdekében vagy valamelyik fél súlyos érdeksérelmének elhárítása miatt indokolt. [Csjk. 4:217. § (3) bekezdés]

A gyermektartásdíj bírósági meghatározása során felsorolja a Csjk., hogy mely körülményekre kell figyelemmel lenni. Eszerint a gyermektartásdíj meghatározása során figyelembe kell venni:

- a) a gyermek indokolt szükségleteit;
- b) mindkét szülő jövedelmi viszonyait és vagyoni helyzetét;

c) a szülők háztartásában eltartott más - saját, mostoha vagy nevelt - gyermeket és azokat a gyermekeket, akikkel szemben a szülőket tartási kötelezettség terheli;

d) a gyermek saját jövedelmét; és

e) a gyermeknek és rá tekintettel az őt nevelő szülőnek juttatott gyermekvédelmi, családtámogatási, társadalombiztosítási és szociális ellátásokat. [Csjk. 4:218. § (2) bekezdés]

A korábbi jogszabály ugyan a gyermek tényleges szükségleteiről beszél, azonban a fenti felsorolás az utolsó e) pontot leszámítva lényegében megegyezik a Csjt. 69/C. § (1) bekezdésében felhívott szempontokkal. Újdonság, hogy a gyermektartásdíj meghatározása során figyelembe kell venni a különféle gyermekvédelmi, családtámogatási, társadalombiztosítási és szociális ellátásokat is.

A Csjk. példálódzó felsorolást ad arról, hogy mely kiadások tartoznak a gyermek indokolt szükségletei körébe. Ide tartoznak a gyermek megélhetéséhez, egészségügyi ellátásához, neveléséhez és taníttatásához szükséges rendszeres kiadások. A Csjk. külön kategóriaként említi azokat az eseteket, amelyek nem tartoznak bele az úgynevezett rendszeres kiadások körébe: Ha a gyermek érdekében olyan rendkívüli kiadás szükséges, amelynek fedezését a tartásdíj kellő előrelátás mellett sem biztosítja, a tartásra kötelezett e rendkívüli kiadás arányos részét is köteles megtéríteni. [Csjk. 4:218. § (3) bekezdés]

Méltányosnak tűnik a fenti megoldás alkalmazása, ugyanis előfordulhatnak olyan élethelyzetek, melyek anyagi többletterhet rónak a gyermeket nevelő szülőre. Indokolt, hogy ezekből a tartást pénzben nyújtó szülő is arányosan kivegye a részét, hiszen a gyermek sorsának az alakulásáért való felelőssége neki is ugyanúgy fennáll. Hogy pontosan melyek lesznek azok a kiadások, amelyek arányos részének a megtérítésére a gyermeket nevelő szülő igényt tarthat, valószínűleg ugyancsak a joggyakorlat fogja eldönteni.

A gyermektartásdíj meghatározása körében a Csjk. lényeges újítást tartalmaz. Míg a Csjt. akként rendelkezik, hogy a tartásdíjat százalékos arányban, vagy határozott összegben, vagy határozott összegben és bizonyos jövedelmek százalékában kell meghatározni, addig a Csjk. nem teszi lehetővé a százalékos arány alkalmazását, hanem a rokонтartás közös szabályainak az alkalmazásával rögzíti, hogy a

tartásdíjat határozott összegben kell meghatározni. A tartásdíjösszegét gyermekenként általában a kötelezett átlagos jövedelmének tizenöt-huszonöt százalékában kell meghatározni. Az átlagos jövedelem megállapításánál rendszerint a kötelezettnek a kereset megindítását megelőző egy évi összes jövedelmére figyelemmel kell lenni. [Csjk. 4:218. § (4) bekezdés]

Korábban a tartásdíj százalékos mértékben történő megállapítása szolgálta azt a célt, hogy a tartásdíj fizetésére kötelezett jövedelmének évek során bekövetkező emelkedése értelemszerűen a tartásdíjnak is a fokozatos emelését eredményezte. A mai gazdasági viszonyok között (ellenőrizhetetlen jövedelemek, fizetésemelés elmaradása, munkanélküliség stb.) a jogalkotó új módszert tartott szükségesnek bevezetni a tartásdíj elértéktelenedésének a megakadályozása érdekében. Az új Ptk. alapján lehetőség nyílik rá, hogy a bíróság az ítéletében rendelkezzen arról, hogy a tartásdíj évente, a következő év január 1. napjától a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett éves fogyasztói árindex növekedésének mértékével - külön intézkedés nélkül - módosuljon. Hogy ez az eljárási mód a gyakorlatban hogyan fog megvalósulni, idővel fog kiderülni.

Az új Ptk. lehetővé teszi, hogy a gyermek tartása iránti pert a kiskorú érdekében ezentúl a gyámhatóság is megindítsa.

A Csjt. 68. § (1) (2) bekezdése értelmében a tartási követelés hat hónapra visszamenőleg, valamint a jövőre nézve érvényesíthető és hat hónapnál régebbi időre tartási követelést csak akkor lehet visszamenőleg érvényesíteni, ha a jogosultat a követelés érvényesítésében mulasztás nem terheli. A Csjk. szabályozása a korábbi általános elévülési határidővel szemben megadja az igényérvényesítés végső határidejét: tartási követelést hat hónapnál régebbi időre bírósági úton akkor lehet visszamenőlegesen érvényesíteni, ha a jogosult a követelés érvényesítésével alapos ok miatt késlekedett. Három évnél régebbi időre tartási követelést nem lehet bírósági úton érvényesíteni.

A továbbtanuló nagykorú gyermek tartásának szabályai az új Ptk-ban

A törvény a Csjt. koncepciójához képest külön fejezetben szabályozza a továbbtanuló nagykorú gyermek tartását. Jelenleg a Kúria (Legfelsőbb Bíróság) XXIX. számú Polgári Elvi Döntése rendelkezik a tanulmányait folytató nagykorú gyermek tartásáról.

A továbbtanuló nagykorú, munkaképes gyermek a rászorultsági vélelem esetén kívül is jogosult a tartásra, ha szükséges tanulmányai indokolt időn belüli folytatása érdekében arra rászorul. A gyermeknek a szülőt a továbbtanulási szándékáról késedelem nélkül tájékoztatnia kell. Az új Ptk. a tájékoztatási kötelezettség körében még arról is rendelkezik, hogy a továbbtanuló gyermek képzését, tanulmányait biztosító intézmény a tartásdíjfizetésére kötelezett szülőt - kérelmére - köteles tájékoztatni a tanulmányok végzésének fennállásáról vagy megszűnéséről.

Az új Ptk. a XXIX. számú PED "szükséges tanulmányai folytatása" szóhasználatát helyett a "szükséges tanulmányai *indokolt időn belüli* folytatása" megjelölést használja és elvárásként fogalmazza meg, hogy a továbbtanulni szándékozó gyermek az ezzel kapcsolatos szándékáról haladéktalanul tájékoztassa a szülőjét.

A jogszabály szerint - lényegében a XXIX. számú PED rendelkezéseivel egyezően - tanulmánynak minősül az életpályára előkészítő szakképzettség megszerzéséhez szükséges képzés vagy tanfolyam, a felsőfokú végzettségi szintet biztosító alap- és mesterképzésben, valamint a felsőfokú szakképzésben folytatott tanulmányok folyamatos végzése. Nem érinti a tanulmányok folyamatosságát az a megszakítás, amely a jogosultnak nem róható fel.

Ahogy a XXIX. számú PED, úgy az új Ptk. is felsorolja azokat az eseteket, amikor a szülő nem köteles nagykorú, továbbtanuló gyermekét eltartani. Ezek az esetek:

- a) a gyermek a tartásra érdemtelen;
- b) a gyermek tanulmányi és vizsgakötelezettségének rendszeresen, önhibájából nem tesz eleget;
vagy
- c) ezáltal a szülő saját szükséges tartását vagy kiskorú gyermekének tartását veszélyeztetné.

A fenti okok és a XXIX. számú PED által felsorolt okok között részben átfedés van pl. érdemtelenség, illetve a szülő saját szükséges tartásának avagy a kiskorú gyermeke a tartásának a veszélyeztetése, mint kimentési ok. Azonban amíg a XXIX. számú PED csak annyit ír, hogy a gyermek továbbtanulásra alkalmatlan, addig az új Ptk. bővebben kifejti, hogy mit is kell érteni ezalatt.

Meg kell említeni, hogy a XXIX. számú PED indokolása is foglalkozik a továbbtanuló gyermeknek a tartásra kötelezett szülővel vagy vele együttélő közeli hozzátartozójával szembeni nem megfelelő magatartásának az esetkörével, a Csjk. pedig az érdemtelenység mintegy általános kategóriája mellett - valószínűleg az ilyen élethelyzetek gyakoribb előfordulása miatt - külön nevesíti azt az esetet, amikor a nagykorú gyermek azért érdemtelen a tartásra, mert a tartásra kötelezettel kellő indok nélkül nem tart kapcsolatot. [Csjk. 4:220. § (4) bekezdés]

A Csjk. A korábbi szabályozással ellentétben - a felsőfokú tanulmányok várható időtartamával összhangban - már konkrét életkort is megjelöl (25. életév), amikortól a szülő a továbbtanuló gyermekének tartására csak rendkívül indokolt esetben kötelezhető.

A tartásdíj mértékének a meghatározásánál az új Ptk. lényegében átülteti a XXIX. számú PED indokolásában szereplő tényezőket. Így a tartásdíj mértékének a meghatározásánál a továbbtanuló gyermek indokolt szükségleteit, saját jövedelmét, vagyoni helyzetét, a tanulmányai folytatásához jogszabály által biztosított kedvezményeket, támogatásokat és a szülők teherbíró képességét kell figyelembe venni.[Csjk. 4:221. §]

Láthatjuk, hogy a gyermektartásdíj és a nagykorú gyermek tartása körében egyrészt jelentős változások várhatók, másrészt azonban az sem mondható, hogy az új koncepció teljes mértékben szakít a korábbi szabályozással. Az pedig természetes, hogy az új jogszabály erősségei és esetleges gyengeségei úgyszólván a gyakorlatban fognak kiderülni.